

Jacobus Alvarez de extinct. vitiorum I. I, p. 2, c. XVII.

Ludovicus Granatansis in Loc. com. fol. 588, et in Duce peccatorum, I. II, c. IV.

Laurentius Beyrlinck V. eodem.

Thomas Stapletonius in Dom. x, post Pent. text. I, II, III et VII.

Josephus Langius in Polyant. V. eodem.

Josephus Mansi in Bibl. moral. tract. XC.

SUPERSTITIO

QUOD ESSENTIAM.

DEFINITIO. — Est cultus viliosus veri, vel falsi Numinis. (BUSEMB. III, c. 1.) Atque ideo, ut S. Thomas dixit, est vitium religioni oppositum secundum excessum, non quod Dens nimium coli possit, sed quod eum indebitis circumstantiis colatur, exhibendo cultum, vel quem quis non debet; vel eo modo, quo non debet, vel illi cui non debet.

DIVISIO. — Dividitur in superstitionem *Cultus incongrui quoad modum colendi*, qui contingit, quando cultus falsus, perniciosus, superfluus, seu contra, vel præter consuetudinem Ecclesie Deo exhibetur. Et incongruum *Quoad rem cultam*, cum scilicet cultus Deo soli debitus falso Deo, vel creaturæ defertur: Et hæc in alias quinque species dividitur. Videlicet *Divinationem*, per quam facite, vel expresse dæmonis auxilium invocatur, ad res naturaliter incognoscibiles cognoscendas. *Idolatriam*, per quam creatura quasi Deus colitur. *Vanam observantiam*, per quam effectus aliquis medio improporcionado procuratur. *Magiam*, quæ ad effectus miros, ope dæmonis procurandos ordinatur. *Maleficium*, per quod ex pacto cum dæmone inito nocetur alteri.

ACTUS. — Primus est, *Deum per cæremonias abolitas colere.*

Secundus, *Officium, aut nomen publici Ministri Ecclesiastici sibi arrogare, v. gr. Si confessiones laicis excipiat, aut Sacrificium offerat.*

Tertius, *propria auctoritate aliquid vetut ab Ecclesia ad Dei cultum ordinatum proponere; ut si quis varias cæremonias in Sacramento- rum administratione adhiberet.*

Quartus, *falsas reliquias, miracula, revelationes confingere, et proponere.*

Quintus, *dæmonem, aut Magos de rebus occultis consilere.*

Sextus, *Solam, aut aliam creaturam pro Deo habere; uti frequenter faciunt Magi, diabolum cultu latræ adorantes.*

Septimus, *Varia amuleta, aut ligaturas portare contra vulnera, vel subitam mortem, aut alios similes effectus improporcionados.*

Octavus est, *rebus sacris majorem vim, quam conveniat attribuire; ut si quis aquam benedictam crederet habere virtutem infallibilem ad dæmones, et homines malos arcendos.*

Nonus, *Varia animalia ex tempore creare, aut ex alio loco longe dissito in momento adducere.*

Decimus, *Variis incantationibus pecora, aut agros alterius inutilis efficere.*

EX S. SCRIPTURA.

QUALITAS. — Quomodo convertimini ad infirma, et egena elementa, quibus denuo servire vultis? Dies observatis, et menses, et tempora, et annos. *Gal. IV, 9.*

Divinatio errores, et auguria, mendacia, et somnia maleficentium vanitas est. Et sicut parturientis cor tuum phantasias patitur, nisi ab Altissimo fuerit emissa visitatio: ne dederis in illis cor tuum; multos enim errare fecerunt somnia, et exciderunt sperantes in illis. *EccI. XXXIV, 5.*

FUGA. — Non declinetis ad Magos, nec ab Ariolis aliquid sciscitemini; ut polluamini per eos, ego Dominus Deus vester. *LevII. XIX, 31.*

Non inveniatur in te, qui Ariolos sciscitetur, et observet somnia, atque auguria, nec sit maleficus, neque incantator, nec qui Pythones consulat, nec divinos, aut quærat a mortuis veritatem. Omnia enim hæc abominatur Dominus. *DEUT. XVIII, 10.*

Hæc dicit Dominus: juxta vias Gentium nolite discere, et a signis cæli nolite metuere, quæ timent Gentes, qua leges populorum vane sunt. *JER. X, 2.*

Nolo vos socios fieri dæmoniorum. Non potestis mensæ Domini participes esse, et mensæ dæmoniorum. *I. Cor. X, 20.*

Si surrexerit in medio tui Prophetes, aut qui somnium vidisse se dicat, et prædixerit signum, atque portentum, et venerit quod locutus est, et dixerit tibi: Eamus, et sequamur Deos alienos, quos ignoras, et serviamus eis, non audies verba Prophetæ illius, aut

somnioris, quia tentat vos Dominus Deus vester, ut palam fiat, utrum diligatis eum, an non, in toto corde, et in tota anima vestra. *DEUT. XIII, 2.*

DAMNUM. — Maleficos non patieris vivere.

EXOD. XXII, 18.

Anima quæ declinaverit ad Magos et Ariolos, et fornicata fuerit cum eis, ponam faciem meam contra eam, et interficiam eam de medio populi sui. *LEV. XX, 6.*

Vir, sive mulier, in quibus Pythonicus, vel divinationis fuerit Spiritus, morte morietur; lapidibus obruent eos, sanguis eorum erit super illos. *IB. v. 27.*

Veneficis, et idololatriis, et omnibus mendaciis, pars illorum erit in stagno ardente igne, et sulphure, quod est mors secunda. *APOC. XXI, 8.*

Proiectis populum tuum, domum Jacob, quia repleti sunt, ut olim, et augures habuerunt, ut Philisthim. *ISAIA, II, 6.*

EX SS. PATRIBUS.

QUALITAS. — Superstitiosa illa, quæ ægrotis applicata, etiamsi mille modis philosophentur, qui quæstum ex ipsis faciunt, dicentes: Deum invocamus, et præterea nihil facimus, et quidquid ejusmodi prætendunt, et Christiana est hæc anus, et fidelis, idololatriam tamen sapiunt. Fidelis es? Crucis signaculo utere. Dic, hoc dumtaxat habeo scutum; hoc solum pharmacum, aliud ignoro. Dic mihi, si medicus ad ægrotam accedens, relictis medicinæ pharmacis incantatione uteretur, an hunc medicum diceret? Nequaquam; non enim videremus medicinæ pharmaca, ita neque hic quæ sunt Christianismi. *S. CHRYS. hom. VIII.*

FUGA. — Nihil tibi amuletis, nihil incantamentis opus est, cum quibus hostis ille in leviorum hominum animos simul irrepit, venerationem Deo debitam furtim ad se transferens. Trinitatem ipsi da, magnum, inquam, illud, et pulchrum amuletum. *S. GREGOR. Naz. ora. XL, in Baptisma.*

Nec sufficit, ut a mortifero dæmonum cibo vitam suam custodiat Christianus, sed ut omnia abominamenta Gentilium, et omnes idololatriæ tramites, sicut quædam serpentis diaboli venena diffugiat. Partes enim idololatriæ sunt veneficia, præcantationes, suballigaturæ, vanitates, auguria, sortes, observatio omnium, parentalia. *B. GAUD. tr. IV, in Exod.*

Post imaginem Dei, quæ in cordis ratione monstratur, et confessionem Fidei, quæ ore profertur, consurgunt serpentes, et artes maleficæ ad bella nos provocant. Sed nos, qui habemus pretiosissimum thesaurum in vasis fictilibus, quæ frangi possunt, ita ut quædam vix testa remanserint, in qua hauriri possit aquæ pusillum, omni custodia circumdemus cor nostrum. *S. HIER. ad Fabrio. de XLII, Mansion.*

DAMNUM. — Videsne, quantum mali importet auguratio? qui huic incumbit, studiumque adhibet, Dei providentia, ac solitudine destituitur. Plerique autem Christianorum, susque, deque habent talibus commentis aures accommodare, et illinc aucupari famam, nec pudet isti ominose suspitioni, ac signis attentos esse. *S. BASIL. in c. II, Isaia.*

Si levi morbo aliquo tentatus illic resiliens a Domino ad dæmones accurras, quam tandem veniam consequeris? quo pacto valebis illum denuo tibi propitium reddere? quin potius, nec alius quisquam pro te deprecari poterit, etiamsi tantum valeat auctoritate apud Deum, quantum Moyses. Non est, inquam, quisquam, qui hoc facere poterit. Non audis quid Deus loquatur ad Jeremiam de Judæis? Ne depreceris pro populo isto, quoniam, si surrexerit Samuel, et Moyses, non exaudiam illos. Adeo sunt peccata omnem remissionem superantia, quæque nullam recipiunt excusationem.

EXEMPLA.

QUALITAS. — Subuleus quidam in baculo suo pastorali schedam S. Blasii nomine inscriptam habebat, ejus baculi virtute porcos suos ab omni luporum rabie tutos credebat, etiam se absente. Quodam vero tempore, cum ipse absens, alius quispiam, casu ibi transiens, dæmonem porcos custodiendum vidit, quem cum interrogasset, cur id faceret? ob stultam, respondit, pastoris confidentiam; nam schedam quamdam baculo inclusit, cui propter S. Blasii nomen divinam tribuit virtutem; unde quia Blasius invocatus sæpe non venit, ego me subsistui, ut hæc ratione ipsum sua vana confidentia retinerem. *MAJOLUS to. II, cas. de Sagis.*

Cum aliquando vetula quædam a studio quopiam verba quædam incantatoria contra ophthalmiam scribi petisset, ille hæc dumtaxat verba: diabolus sibi oculos eruat,

et foramina fimo repleat, inscripsit; quæ tamen ipsa cum collo illa suspendisset, paulo post sanata est. FAB. CO. V, in *Epi-phan.*

FUGA. — S. David, teste S. Chrysostomo, diligebat filium ægrotum, et in sacco quidem, et cinere jacebat; verum neque divinos, neque incantatores adduxit, quamquam tunc tales essent, id quod in historia Saulis liquet, sed Deo supplicavit. S. CHRYS. HO. X, in *Epist. ad Coloss.*

Lazarus mendicus, licet morbo sic debilitatum corpus haberet, ut nec canes ulcera lingentes abigere posset, haud tamen querebat incantationem, non veneficos ad se vocavit, nec aliud quidpiam vanarum artium tentavit, sed prius habuit illis immori malis, quam ulla parte deserere pietatem. *Idem in orat. v. adversus Judæos.*

S. Bernardus, cum adhuc puerulus gravi capitis dolore vexatus in lectum decidisset, et mulier quædam dolorem carminibus mitigatura ad eum accessisset, acri indignatione commotus incantatricem clamoribus a se repulit, abegitque, et impetu quodam spiritus e lecto exiliens, mox divinitus ab omni dolore se liberatum agnovit. SURUS, XX, Aug.

S. Paulo olim prædicante, multi ex eis, qui fuerant curiose sectati, contulerunt libros, et combusserunt coram omnibus. ACTOR. X.

Philippus Rex Francorum audiens ceream quamdam imaginem ita suo nomine incantatam, ut ea destructa ipsi moriendum sit, assumpsit imaginem, et in ignem abiecit dicens: Videbimus, an potentior sit dæmon ad perdendum me, quam Deus ad salvandum me. FAB. C. III, in *Epihan.*

DAMNUM. — Ochozias, quia de infirmitate sua Beelzebub Deum Accaron consuli jussit, audit ab Elia: Numquid non est Deus in Israel, ut eatis ad consulendum Beelzebub, quamobrem hæc dicit Dominus: De lectulo, super quem ascendisti, non descendes, sed morte morieris. IV. Reg. I. c.

Elymas Magus, quia magicis artibus multos deceperat, audit a S. Paulo: O plene omni dolo, et omni fallacia, fili diaboli, inimice justitiæ, non desinus subvertere vias Domini rectas? et nunc ecce manus Domini super te, et eris cæcus, non videns solem usque ad tempus. ACTOR. XIII, 10.

Episcopus quidam, cum per Necromantiam episcopatum adeptus esset, acquisitis

postea nullis adversariis, ex dæmone quasi-vit, an fugere deberet? cui ipse respondit: non sta secure. Venient enim inimici tui suaviter, et domui tuæ subicientur. Quod cum Episcopus sic interpretatus esset: non, sta secure etc. venerunt inimici, et castrum succenderunt. Cumque Episcopus diabolo deceptionem exprobrasset negavit ille, se decepisse, sed vere dixisse: Non sta secure, venient enim inimici suaviter, et domui tuæ subicientur, idest, ignes. MAJOL. TO. II, c. f. LXX.

Cum in aula anglicana duo magi convenissent, et alter alteri per fenestram prospicienti subito cornua cervina affinxisset, et caput retrahere nequiret; hic in pariete humanam effigiem carbone pinxit, et alterum subire coegit, qui pariete cedente ingressus nunquam amplius comparuit. FAB. CO. IV, in *Epihan.*

Alius, cum in Hospitio Hospitis socium decollasset, eique caput reimponere vellet, in hoc autem ab alio Mago assistente impeditur, in primis eum, ne hoc faceret, semel iterumque est hortatus; postea vero videns se nihil efficere; liliom in mensa exrescere fecit, quod ubi decollavit, etiam alter Magus decapitatus concidit. *Ibid.*

EXEMPLA PROFANA.

FUGA. — Tiberius Imperator Romanus Christo in terris degente, et annum decimum octavum agente, decretum contra Magos, et Astrologos judicarios fecit, et exteros quidem necavit, cives vero his artibus adictos patria exire jussit. DIOL. LVII.

Cato, cum esset consultus a quodam, qui sibi a soricibus caligas erosas diceret, respondit, illud non esse monstrum, sed vere monstruosum futurum fuisse, si sorices a caligis fuissent corrosi: sique superstitionem alterius elusit. S. AUG., I. II, *doct. Chr.* c. x.

Cæsar, ne ante brumam in Africam navigaret, auguriis, et auspiciis renitentibus, sprevit, et eo facilius navigavit, et vict. S. CYR. de *Idol.*

Regulus auspicia servavit, et captus est. Mancinus religionem tenuit, et sub jugum missus est. Pullos edaces Paulus habuit, et apud Cannas tamen cæsus est. *Idem*

Amileari Carthaginensium duci contra Agathoclem Syracusas obsidenti Aruspex prædixit, postridie Syracusis cœnaturum;

unde dum ille, hoc vaticinio audacior factus, acriter urbem aggreditur, oppugnat; facta eruptione captus ab hostibus, et in urbem introductus, ibidem cœnavit. DIODOR., I. XX.

Neroni vix triginta annos supergresso respondit Delphicum oraculum, cavendum illi annum septuagesimum tertium esse, unde omnia ausus, et subito a suis derelictus, et ab inimicis ad necem quæsitus seipsam necavit, succedente Galba, qui annum septuagesimum tertium agebat. *Perracha ex Suetonio.*

SIMILITUDINES.

QUALITAS. — Sicut Judas cum Judæis pactum inivit de Christo per osculum tradendo, etsi osculum illud secundum se non fuerit signum offensionis, et apprehensionis, sed potius benevolentiae, et amoris indicium; ita qui magicis utuntur figuris, præcibus, et similibus rebus, licet hæc per se non sint malæ, nec vi sua effectus, quos illi cupiunt, producere possint, tamen per illos signum dant dæmonibus, ut ex pacto tales effectus producant. FAB. CO. C. in *Epihan.*

Sicut latro unus in silva viatoris lateri se adjungit, et Latroni socio in insidiis latenti fistula dat signum, ut peregrinum, vel globo trajiciat, vel ad se veniat, ut eum junctis viribus occidere possint; ita incantatores per sua signa magica dæmones evocant, ut ea, quæ ipsi cupiunt, faciant aut certe cooperentur in faciendis. *Ibid.*, n. 3.

Sicut dæmon, licet sub forma aliqua hominis, vel bestię appareat, Deo tamen disponente, semper cum aliquo defectu, ex quo agnosci possit, se visibilem præbet, ut Deliro ex S. Chrysost. notat; ita incantationes, licet multa bona verba, aut alia signa contineant, semper tamen aliquid superstitiosum, et diabolicum, per quod cognoscantur, includunt. *Ibid.*

Sicut Christus luto illuminavit oculos, cum tamen lutum potius contrariam virtutem ad excæcandum haberet, et per hoc divinitatem suam ostendit; ita diabolus medium ad effectus producendos improprietatum usum persuadet, ut hac ratione homines, illis divinum quid inesse, credant. *Ibid.*, n. 5.

DAMNUM. — Sicut Judæis Scriptura sacra, quæ salutem afferre debuerat, perperam intellecta perditionem attulit, dum scilicet ea contra Christum, et ad tuenda vitia abusi

sunt; ita res sacra, quæ Christianis ad animæ salutem præscriptæ, et concessæ sunt, ab illis suavis dæmonis ad interitum adhibentur. *Ibid.*, n. 6.

Sicut serpentum domitores pueris cor serpentis comedendum offerunt, ut nullum amplius serpentem timeant, sed innoxii contrectare, et capere audeant; ita dæmon sæpe ossa mortuorum, catenas suspensorum, aut annulos ex iis factos, aliasque similia abominanda indicia adhibere jubet, ut hac ratione homines pudorem, et horrorem exuant, et ad quævis inhumana, et abominanda scelera perpetranda disponantur. *Ibid.*, n. 7.

MOTIVA.

Quia hoc vitium est singulariter in odium Dei a dæmonibus inventum, ut per illud cultum Deo debitum in se transferant, atque adeo non potest non graviter Deo displicere: hinc recte S. Augustinus monet: Non sit nobis religio cultus dæmonum, quia omnis superstitio, cum sit magna poena hominum, et periculosissima turpitudine, honos est, ac triumphus illorum. S. AUG., *serm. I. de vera rel.* c. LV.

Quia valde dedecet Christianum, ut, qui per baptismum abrenuntiavit dæmoni, nunc iterum cum eo amicitiam inuat, et alios omnia pulchre explicat S. Ephrem, dum ait: Abrenunciatio, quam in baptismo facimus, nominata quidem apparet parva, sed intellecta, admodum magna, quam qui servare voluerit, beatissimus erit: Pœnis namque verbis cuncta, quæ nominantur, mala, quæque odit Deus valere jubemus, et abrenuntiamus, ejusmodi sunt non unum dumtaxat, non duo, nec decem, sed quodcumque appellatur malum, puta, Abrenuntio Satane, et cunctis operibus ejus. Quibus, inquam, operibus? audite, fornicationi, adulterio, immunditiæ, furto, invidiæ, veneficio, divinationi, incantationibus, augurationibus, Spirituum immundorum interrogationibus, quæ cuncta novimus opera ac doctrinas esse diabolorum. S. EPHR. de *abren.*

Quia turpe admodum est, propter modicam correptionem aut tribulationem a Deo ad diabolum inimicum ejus confugere. Id quod sequentibus verbis egregie S. Chrysostomus ostendit. Si tu famulum tuum flagris cæderis, et ille triginta, aut quinquaginta plagis acceptis illico provocet ad libertatem, aut te deferat Dominum inuam, et ad quos-

piam se conferat, qui te oderint, eosque in te concitet; die mihi, num is abs te veniam impetraturus sit? an quispiam pro illo poterit esse patronus? nequaquam. Cur ita tandem? quoniam officium heri est punire talem famulum; simili ergo modo nec a Deo ad dæmonem confugiendum ob modicam afflictionem, cum is per has officium Patris, ac Domini exerceat. S. CHRYS., *l. contra Jud. or. v.*

Quia *auxilium desideratum* melius fugiendo ejusmodi superstitiones, quam adhibendo, *obtinetur*; uti clare S. Chrys. iterum affirmavit dicens: Neque tantum consequenter laudes recte factorum, verum etiam celerrima morbi levatio, quam ipsa tua præclara voluntate conciliante tibi Deum ad majorem benevolentiam, tum Sanctis omnibus gratulantibus tue promptitudinii, atque ex iustimo corde preces pro te fundentibus. S. CHRYS. *l. c.*

Quia omnia, quæ per has magicas artes adhibentur, *media, plena sunt fraudibus, et mendaciis*. Certe Joannes Picus asseverat, se, cum longo tempore mutationem temporum observasset, et ante oculos semper haberet astrologicas observationes, intra centum triginta dies continuo non deprehendisse septem, in quibus non fuerint hallucinati. Quod idem de aliis vanis observationibus, et superstitionibus sentiendum. Quis ergo tam fallaci Magisterio se subdat, et addicat? JOAN. PICUS *in lib. contra Astrolog.*

MEDIA.

Magnam de Dei potentia, sapientia, et bonitate estimationem concipere: inde enim non modice animus incitabitur ad auxilium ab ipso petendum, uti S. Chrysostomus verbo, et exemplo docuit dicens: Hoc est mihi corona, hoc diadema, propter te trophæam eligere, propter te salutem adipisci. Hoc autem dico propter eos, qui in morbis utuntur incantationibus, et alias exquirunt imposturas, et præstigia ad suam levandam ægritudinem. S. CHRYS. *in Ps. IX.*

Oratione se munire contra dæmonum insidias; ita iterum S. Chrysostomus suasit his verbis: Sicut nemo sine calcamentis, vel vestimentis in forum descendere eligeret; ita sine verbo hoc nunquam in forum prodeas, sed cum es januæ vestibula transgressurus, hoc prius loquere verbum: Abrenuntio tibi Satana, et conjungor tibi Christe.

Nec unquam absque hac voce exeat, hæc erit tibi haec armatura, hæc turris inextinguibilis. Cum hoc verbo, et crucem in fronte imprimere; sic enim non tantum homo occurrens, verum nec ipse diabolus te quicumque lædere poterit, cum his te cernens armis apparentem. S. CHRYS. *hom. XXI, ad popul.*

Considerare, quanto *magis præstet*, vitam, et bona temporalia amittere, quam ejusmodi mediis servare, animamque, et corpus necare. Qua de re iterum S. Chrysostomus; Morieturne puer? inquit. Si hoc pacto vivet, tum mortuus est. Si vero sine istis mortuus fuerit, tunc revixit. Jam si videris filium scortis deditum, mox velles defossam, ac sepultam, ac dices, quid enim profuerit illum vivere? Cum videas autem salutis illum subire periculum, vis ita viventem videre? *Id. ho. v. in Ep. ad Colos.*

Considerare, quam *gloriosum, et honorificum*, ab ejusmodi superstitionibus abstinere, easque contemnere. Quemadmodum enim SS. Martyribus valde gloriosum fuit præputare cedi flagris, torquerique, quam falsos deos honorare, ab iisque auxilium petere, vel sperare; ita non minus honorificum erit, malle torqueri a morbis, aut aliis afflictionibus, quam ad ejusmodi superstitiones artes confugere, et per illas opem a dæmone emendicare. (*Ibid.*) Quæ omnia fusius prosequens S. Chrysostomus, cum ejeceris, ait, incantationes multa cum contumelia ex ædibus tuis, omnes hoc audito collaudabunt, mirabuntur, et inter se dicent: Ille ægrolans pluribus hortantibus, incantantibus, consulentibus, ut magis quibusdam incantamentis uteretur, non assentit, sed respondit: satius est, hoc pacto mori, quam deserere pietatem. Ad hæc consequenter multi plausus ab his, qui audierint, cunctis stupentibus, Deumque glorificantibus. Hoc quot status tibi erit honorabilis? quot imaginibus magnificentius? omnes laudabunt, omnes tuam felicitatem prædicabunt, omnes te corona dignum judicabunt. Præterea ipsi quoque meliores fient, ac vicissim tuum exemplum æmulabuntur. imitabunturque fortitudinem, et si quis alius tale quidpiam fecerit, tu mercedem feres, qui exempli fueris auctor. *Idem or. v. contra Jud.*

Considerare, quanto *majorem consolationem* ex contemptis superstitionibus, quam admissis, habiturus sis: nam, ut sapienter advertit S. Chrysost. etiamsi millies exurat

febris, anima tua quovis liquore, quavis irratione meliorem, utilioreque mitigationem adducet. Quemadmodum enim, postquam acceperis mutationem, sanusque factus fueris (per magicas artes) miserior factus es iis, qui febre laborant, dum tecum reputas peccati magnitudinem; sic nunc quoque, etiamsi febriciteris, innumeraque patiaris mala, repulsis impiis illis, quovis anno melius eris affectus animo, gestiente præ gaudio conscientia, ac laudante te, probanteque, ac dicente: Euge, euge, heus homo, Christi servus, vir fidelis, Athleta pietatis, qui malueris molestiis immori, quam deserere tuam pietatem, proximo secundum Martyres loco stabis illa die. *Ibid.*

ASCETICA.

Tria sunt, quæ præcipue circa hoc vitium ab Asecta observanda sunt. Primum est, ut bene cognoscat fallaciam harum artium magicarum, ideoque illud S. Augustini semper ob oculos habeat: Fatendum, quando ab illis (Astrologis) vera dicuntur, instinctu quodam occultissimo dici, quem nescientes humanæ mentes patiuntur. Quod cum ad decipiendos homines sit, Spirituum seductorum operatio est: quibus quædam verba de temporalibus rebus nosse permittitur, partim quia subtilioris sensus acumine, partim quia corporibus subtilioribus vigent, partim experientia callidior propter magnam longitudinem vitæ, partim a S. Angelis, quod ipsi ab omnipotente Deo discunt, etiam jussu ejus sibi revelantibus, qui occultissimæ justitiæ severitate distribuit. Aliquando autem iidem nefandi Spiritus, etiam, quæ ipsi facturi sunt, velut divinando prædicant. S. AUG. *de vera relig., c. XVII.*

Secundum est, ut bene cognoscat radicem, ac causam, ex qua ejusmodi superstitiones oriuntur, quam quidem idem S. Augustinus verbis assignavit: Homines negligentes, et faciles, languida desideria, et fidem desidem habentes, etiamsi incipiant, non diu perseverant, in operibus Dei; sed ubi se ante dictis sacreligiis abstinuerint, vel unam diaboli nequitiam pertulerint, se ad Dominum conversos esse, et machinamenta diaboli reliquisse, iterum revertuntur ad observationes auguriorum velut canis ad vomitum suum. Unde suadet, ab initio semel, iterumque fortiter repellendos, qui ad ejusmodi artes impellunt: si enim semel, inquit,

aut secundo nequitas, quas diabolus immiserit, cum animo, et tota fide contempseris, ita ipsum diabolum postea a vestra infestatione Deus dignabitur repellere, ut nunquam possit vos sua calliditate decipere. S. AUG. *s. CCXLI, de temp.*

Terrium est, ut bene sibi, aliisque persuadeat, quod diabolus nemini plus nocere possit, quam Deus permittat, uti iterum S. August. præclare his verbis docuit: Illud ante omnia scitote, Fratres, quod nec vos ipsos, nec eos, qui ad vos pertinent, vel in parvis rebus diabolus potest lædere, nisi quantum a Deo potestatem acceperit. Quomodo nec S. Job facultatem ausus fuit subvertere, nisi Domino permittente. Et sicut in Evangelio legimus, quando ab hominibus expulsi sunt dæmones, rogaverunt, ut vel in porcos ire permitterent; nisi in porcos non sunt ausi intrare dæmones, nisi a Deo permissionem acceperint, quis ita erit infidelis, ut eos bonos Christianos credat posse lædere, nisi Deus propria dispensatione permittat. Permittit autem hoc Deus ex causis duabus, ut nos probet, si boni simus, aut corrigat, si peccatores. *Ibid.*

CONCEPTUS PRÆDICABILES.

Ex occasione thematici. *Non declinetis ad Magos, neque ab Ariolis aliquid sciscitemini, ut polluamini per eos*: (Luc. XIX, 13.) ostendi potest, quam fœde, multipliciterque polluantur, qui magicas artes exercent, aut ab aliis exerceri petunt. 1. Quoad *corpus*: dum ad turpissimos quosque corporis abusus incitantur per dæmones, maxime in nocturnis conventiculis, uti ex variis historiis patet. 2. Quoad *animam*: dum ab uno peccato gravissimo in aliud præcipitantur. 3. Quoad *famam*: cum velut turpissima dæmonis mancipia, Deo, hominibusque fiant exosi: Vide Fabrum conc. IV, in Epiph., n. 3.

Ex occasione thematici: *Non potestis mensse Domini participes esse, et mensse demoniorum*: (Eph. IV, 17.) demonstrari potest, cur magis ad Deum pro auxilio; et solatio confugere debeamus, quam ad dæmones, nimirum 1. Quia Deus potest *universaliter* juvare: diaboli vero non, nisi quantum illis a Deo conceditur. 2. Quia Deus *vere*, et *absque fallacia* juvat. Dæmones autem plerumque decipiunt, aut destitunt invocantes se, et ex multis historiis liquet. 3. Quia Deus *sincere*, id est, optima intentione juvat: Dæmones

autem nequissimo animo, ac voluntate succurrunt, scilicet ut per ejusmodi auxilium in laqueos suos trahant incautos, misereque perdant. 4. Quia Deus *constanter* juvat, cum motivum juvandi, scilicet bonitas ipsius, semper idem sit; Dæmones vero non nisi tamdiu juvant, quamdiu voto suo necdum sunt potiti; ubi autem semel in pedicas suas, et desperationem perduxerint, sponte deserunt.

Ex occasione thematis : *Nolite locum dare diabolo* : possunt fraudes dæmonis explicari, quas erga ejusmodi superstitiosos homines exeret. 1. Quia promittit sæpe, quæ dare non potest, sicut Christo dixit. Hæc omnia tibi dabo; cum tamen ad eum non pertinerent. 2. Quia falsas divitias, et voluptates pro veris offert; hinc sæpe constat stercus pro auro, mures pro avibus, cadavera pro vivis pulchrisque corporibus, ab eo fuisse oblata. 3. Quia in prædicationibus plerumque mendacia miscet, aut certe amphibologiis utitur, ut facilius decipiat, quæ omnia fusius videri possunt explicata apud Fabrum conc. iv, in Festo Epiph. n. 2.

Ex occasione thematis : *Auferam maleficia de manu tua, et divinationes non erunt in te* : (MICHEA v, 11.) potest concionator dicere, se quoque omnes superstitiones, quantum in ipso erit, de cordibus auditorum ablaturum, ideoque varias observantias quæ plerumque in figuris, verbis, diebus, omnibus, somniis, rebus sacris, etc., committi solent, relaturum, earumque vanitatem ostensurum, prout fuse fecit Faber per totam conc. v., in Epiph.

Ex occasione thematis : *Non inveniatur in te, qui ariolos sciscitetur* : (Deut. xvii, 10.) possunt in primis varia divinationum genera ex astris, elementis physiognomia, somniis, circulis, explicari. Deinde vero ostendi, quam sit impium, stultum, et periculosum ejusmodi divinationes usurpare, aut expetere. De qua materia Fab. per totam conc. iv et vi, in Epiph. agit.

Ex occasione thematis : *In manibus tuis sortes meæ* : (Ps. lvi, 16.) possunt in primis varia genera sortis, scilicet divisorie, consultorie, et divinatorie, explicari, et quousque licite sint, ostendi. 1. Vero demonstrari, quam fallaces, noxiæ, et vanæ sint sortes, quæ a fortuna, aut dæmonibus petuntur : atque adeo multo melius, et sapientius faciant, qui cum S. Davide dicunt : In te, Domine speravi : Dixi, Deus meus es tu; in manibus

tuis sortes meæ. Per hanc enim sortem semper obtinetur optimum, quod desiderare possumus, scilicet id, quod divina de nobis voluntas disposuit, quodque non potest non esse optimum. Vide Fabrum conc. vi, in Epiph., n. 6.

Ex occasione thematis : *Maleficos non patieris vivere* : potest institui iudicium super maleficos, et i, quidem gravitas peccati ab eis commissi ostendi per hoc, quod ejusmodi peccatum sit contra omnes primarias virtutes tam theologicas, scilicet fidem, spem, et charitatem, quam morales, prudentiam, justitiam, temperantiam, fortitudinem. Ne inauditi damnentur, possunt eorum excusationes audiri, et refutari, quod scilicet etiam Christus, et Apostoli satanæ imperaverint; ut aliquid faceret : quod talia media reipsa comprobentur, effectum suum habuisse : quod meræ res sacræ adhibeantur etc., quæ omnia fusius apud Fabrum conc. iv, v. 3, refutata videri possunt.

MISCELLANEA.

QUALITAS. — Apud Lygureos Thraciæ populos, Antilistes Oracula redditi, multo prius vino se ingurgitabant. Contra vero apud Clarios futura prædicti aquam prius large hauriebant. *Texto in offic.*, c. xxxiii.

Olim idolorum sacerdotes antequam responsa ab oraculis peterent, altius proclamabant : Procul hinc sit lotus, et unctus, christianus scilicet aqua baptismali lotus, et oleo chrisimatis in confirmatione unctus. Hinc chrisimatis quondam Juliano omnia irrita cedebant, quia christianus, qui gentilis, credebatur, intererat. *Fab. conc. iv, in Epiph.*

FUGA. — Cassandra Priami filia, cum Apollini copiam sui corporis promississet, ab eodem vates facta est : cum autem non stetisset promissis, iratus Deus fecit, ut ejus vaticiniis fides non haberetur. An non autem hoc magis dæmoni convenit. *Textor.*, c. xxxiii.

Phavorinus apud Gellium, fidem divinationis non esse adhibendam, hoc discursum suadere conatus est : Aut adversa eventura dicuntur, aut prospera? Si adversa, et mentiantur, miser frustra fies timendo : si non mentiantur, jam inde ex animo fies miser, atque am falo fias. Si prospera, et fallant, miser fies frustra expectando : si non fallant, expectatio rei suspensum fatigabit, et fu-

turum gaudii fructum spes ante desloravit. *Idem*, c. xxii.

DAMNUM. — Damna per artes magicas creari solita, recte antiqui per figmentum Medæ explicare conati sunt. Ut enim illa Draconem custodem velleris aurei sopivit, ita magia conscientiam gratiæ custodem. Ut illa pallam veneno infectam Creusæ misit, eamque interemit, ita magia suis muneribus animam necat. Et tandem, ut Medea filios ex Jasone susceptos interemit; ita magia fructus omnes honorum operum perimit. *Ovid.*, l. II, et *Senec. in Media*.

AUCTORES.

Joannes Buseus in Panario. V. eodem.
Josephus Langius in Polyanth. V. eodem.

Matthias Faber conc. iv, v et vi, in Festo Epiphaniae.

Jacobus Marchantius in horto Pastorum tr. ii, lect. II.

Christophorus Lehmann in Florilegio part. iv. V. eodem.

TACITURNITAS.

QUOAD ESSENTIAM.

DEFINITIO. — Est virtus immodicum loquendi appetitum refrænans; ita ut, quemadmodum B. Albertus Magnus loquitur, non tantum ab illicitis, sed licitis, etiam verbis abstinemus, juxta illud S. Davidis : Oblutui, et humiliatus sum, et siliui a bonis. *Ps. xxxviii, 3. In Parad.*, c. xxxi.

DIVISIO. — Dividitur a nonnullis in Taciturnitatem proprie dictam, seu *oris*; et minus proprie dictam, seu *operis*; per priorem a verbis proprie dictis, per posteriorem ab æquivalentibus verbis, seu actionibus quietem turbantibus abstinemus. Hinc etiam hæc vetant in suis regulis Camaldulenses Monachi, dum aiunt : Quoniam vero silentium non solum loquendo frangitur, sed etiam, et magis, aliquo sonitu, fragore, vel strepitu, ideo inviolabili observatione caveatur, ne unquam horis silentio deputatis, aliquid in cella, vel extra cellam monachi, vel conversi in officinis operentur, quod sonitum aliquid, aut strepitum possit causare. *Nicronus, in Reg. xxvi, n. 43.*

ACTUS. — Præscripta silentii tempora di-

ligenter observare : ita ut, quemadmodum Societas Jesu suis præscribit, extra tempora recreationis assignata, nemo loquatur, nisi obiter, et perpaucis, aut de rebus necessariis. *Reg. con. xxvi.*

Etiã temporibus colloquutioni concessis ad audiendum magis, quam loquendum inclinare, juxta illud S. Jacobi monitum : Sit autem omnis homo velox ad audiendum, tardus autem ad loquendum. *Item 1, 19.*

Non respondere, prius quam alter sermonem absolverit, et perfecte quis audiverit : ita Ecclesiasticus monet dicens : Priusquam audias, ne respondeas verbum; qui enim prius respondet, quam audiat, stultum se esse demonstrat, et confusione dignum. *Ecl. 11.*

Inter ipsa colloquia brevem potius quam longum sermonem amare, sibi que de suo sermone dictum credere, quod S. Thomas Aquinas de concionibus dixit : Sermones breves valde accepti sunt, quia si sunt boni, avidius audiuntur, si mali, parum gravant. *In illud D. Pauli, Perpaucis scripsi vobis.*

Non contendere, aut rixari cum altero, cum quis ad iracundiam, vel rixas incitatur : exemplo S. Davidis de seipso dicens : Posui ori meo custodiam, cum consisteret peccator adversum me. (*Ps. xxxvi, 5.*) Hinc antiquum illud monitum natum. L. III, de *imit.*, c. xli, § 1.

Contra verhosos noli contendere verbis.

Etiã injuria accepta silere, ac nemini, nisi Deo, et Sanctis queri de offensa, nam juxta verus effatum :

Lædi, et silere, Summa est fortitudinis.

Revela ergo Domino viam tuam, et ipse faciet. (*Psal. xxxvi, 5.*) Sic pius Asceta in Christi persona monet dicens : Erige cor tuum ad me in celum, et non contristabit te contemptus hominum in terris. L. III, de *imit.* c. xli, § 1.

GRADUS. — Primus est, ab illicitis, et otiosis verbis abstinere, memoremque esse sententiæ Christo prolatae : Dico autem vobis, quoniam omne verbum otiosum, quod locuti fuerint homines, reddent rationem de eo in die judicii. *MATH. xii, 36.*

Secundus est, a licitis etiam, et bonis verbis abstinere : nam, teste Smaragdo, qui ta-